

**Maktabaga ta'lim tashkilotlarida matematika mashg'ulotida kichik
guruhlarda didaktik o'yinlardan foydalanish usuli.**

Qashqadaryo viloyati, Kasbi tumani
14-sonli DMTT direktor o'rinbosari
Qobilova Zubayda Italmosovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada didaktik o'yinlar va o'yin mashqlari matematika mashg'ulotida kichik yoshdagi o'quvchilarni o'qitishda tenglamalarni o'rganish jarayoni. Bu mashg'ulotlarda didaktik va ko'rgazmali qurollardan foydalanishi haqida qayd etilgan.

Аннотация: В данной статье дидактические игры и игровые упражнения представляют собой процесс обучения уравнениям при обучении младших школьников на занятие математики. Отмечается, что на этих занятиях используются дидактические и наглядные пособия.

Abstract: In this article, didactic games and game exercises are the process of learning equations in teaching young students in mathematics class. . It is noted that didactic and visual aids are used in these trainings.

Kalit so'zlar: metod, mashg'ulot, matematika, matematik tasavvur, analiz sintez, taqqoslash, didaktik o'yin, ko'rgazmali material

Mamlakatimizda ilm-fanni yanada ravnaq toptirish, yoshlarimizni chuqur bilim, yuksak ma'naviyat va madaniyat egasi etib tarbiyalash, raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish borasida boshlagan ishlarimizni jadal davom ettirish va yangi, zamonaviy bosqichga ko'tarish maqsadida muhtaram prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan yurtimizda 2020-yilni "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili" deb e'lon qilindi. Qolaversa, prezidentimiz o'z nutqlarida: "Biz 2020-yil davomida belgilangan sohalarni ustuvor darajada rivojlantirish va isloh etish bo'yicha keng ko'lamli ishlarni amalga oshirishimiz lozim. Xususan, bog'cha yoshidagi bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasini joriy yilda 60 foizga yetkazishimiz zarur" Didaktik o'yin va o'yin mashqlari zamonaviy usuldir bilimli talabalarni o'qitish va tarbiyalash, ta'lim funksiyalarini rivojlantirish. Ushbu turdagi faoliyat mumkin ham individual, ham jamoaviy bo'lish. U muhim bolalar faoliyatini tarbiyalash vositalari, ularga katta qiziqish uyg'otadi kognitiv jarayon. O'yin har qanday o'quv jarayonini amalga oshirishga yordam beradi jonli va hayajonli, talabalarda chuqur qoniqlik hosil qiladi. Didaktik o'yin - bu o'rganilayotgan tizimlar, hodisalar, jarayonlarni modellashtirishda faol o'quv faoliyati. O'yinning boshqa faoliyat turlaridan asosiy farqi shundaki, uning predmeti inson faoliyatining o'zidir. Didaktik o'yinda faoliyatning asosiy turi o'yinga to'qilgan va shunga mos ravishda o'yin o'quv faoliyati xususiyatlariga ega bo'lgan o'quv faoliyatidir. Shunday qilib, didaktik o'yin

shunday jamoaviy maqsadli o'quv faoliyati bo'lib, unda har bir ishtirokchi va umuman jamoa asosiy vazifani hal qilishda birlashadi va o'z xatti-harakatlarini g'alabaga yo'naltiradi.

*o'quv faoliyatining simulyatsiya qilingan ob'ekti;*¹

- o'yin ishtirokchilarining birgalikdagi faoliyati;
- o'yin qoidalari;
- o'zgaruvchan sharoitlarda qaror qabul qilish;
- qo'llaniladigan yechimning samaradorligi.

Didaktik o'yin texnologiyasi muammoli ta'limning o'ziga xos texnologiyasidir. Shu bilan birga, o'quv o'yin faoliyati muhim xususiyatga ega: unda o'quvchilarning kognitiv faoliyati o'z-o'zidan harakat qiladi, chunki ma'lumot tashqaridan kelmaydi, balki ichki mahsulot, faoliyatning o'zi natijasidir. Shu tarzda olingan ma'lumotlar yangisini hosil qiladi, bu esa o'z navbatida o'rganishning yakuniy natijasiga erishilgunga qadar keyingi bog'lanishni talab qiladi. Didaktik o'yin tsikli - bu muammolarni hal qilish jarayonida o'quv faoliyatining uzluksiz ketma-ketligi. Ushbu jarayon shartli ravishda quyidagi bosqichlarga bo'linadi:

- 1) mustaqil ta'limga tayyorgarlik;
- 2) asosiy vazifani belgilash;
- 3) ob'ektning simulyatsiya modelini tanlash;
- 4) muammoni uning asosida hal qilish;
- 5) tekshirish, tuzatish;
- 6) qabul qilingan qarorning bajarilishi;
- 7) uning natijalarini baholash;
- 8) olingan natijalarni tahlil qilish va mavjud tajriba bilan sintez qilish;

Didaktik o'yin o'qitish usuli sifatida o'quv jarayonini faollashtirish uchun katta imkoniyatlarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, maktab amaliyoti va tajribalar natijalari shuni ko'rsatdiki, didaktik o'yinlar an'anaviy usullarning o'rnini bosuvchi emas, balki keng arsenalni umumlashtiruvchi omil sifatida foydalanilgandagina o'rganishda ijobiy rol o'ynashi mumkin. Biz ko'rib chiqayotgan o'qitish usullarining didaktik tizimi yaxlit didaktik nazariyaning bir qismi bo'lib, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ta'limning barcha maqsadlarini, o'qitish usullarining barcha shakllari va tomonlarini, har bir ta'lim harakatining o'quvchilarning ehtiyojlari va motivlari bilan bog'liqligini qamrab oladi. Ushbu tasnifga ko'ra, o'qitish usullari o'quvchilar tomonidan har xil turdagi material mazmunini o'zlashtirishda amalga oshiriladigan bilish faoliyatining tabiati va o'quvchilarning bu xilma-xil faoliyatini tashkil qiluvchi o'qituvchi faoliyatining tabiati

¹ simulyatsiya - bu kompyuter tajribasi. Bunday tajribaning haqiqiydan farqi shundaki, u tizimning o'zi bilan emas, balki tizim modeli bilan amalga oshiriladi

bilan bir-biridan farq qiladi. O'quv jarayoniga yaxlit yondashuv metodologiyasiga asoslanib, tadqiqotchilar (xususan, Yu. K. Babanskiy) uchta usul guruhini ajratadilar:

a) o'quv va kognitiv faoliyatni tashkil etish va amalga oshirish usullari - og'zaki, induktiv va deduktiv, reproduktiv va muammoli qidiruv, mustaqil ish va o'qituvchi rahbarligida ishlash usullari;

b) rag'batlantirish va rag'batlantirish usullari - o'rganishga qiziqishni rag'batlantirish va rag'batlantirish; o'qitishdagi burch va mas'uliyatni rag'batlantirish va rag'batlantirish;

v) mashg'ulotda nazorat va o'z-o'zini nazorat qilish usullari - og'zaki nazorat va o'z-o'zini nazorat qilish; yozma nazorat va o'z-o'zini nazorat qilish; laboratoriya-amaliy nazorat va o'z-o'zini nazorat qilish.

Mashg'ulotlarda didaktik o'yinlar va ko'rgazmali materiallardan keng foydalaniladi. Bolalar mashg'ulotlarga qiziqib qatnashishlari uchun tarbiyachi quyidagi talablarga rioya qilishi lozim:

1. Dastur materiallarini yaxshi o'zlashtirib olish;
2. Puxta material (namoyish qiluvchi va tarqatma) tayyorlash;
3. Bolalar faoliyatini o'zgarib turishga, qiziqishga e'tibor qilish.;
4. Mashg'ulot o'rtasida harakatli o'yinlar o'tkazishni rejalashtirish;
5. Mashg'ulot davomida bolalarning mustaqil xulosa chiqarishlariga erishish;
6. Bolalarning xilma-xil javoblarini rag'batlantirish;

7. Dastur materialini mashg'ulotlarga taqsimlashda bolalarning bilim va ko'nikmalariga, ularning tayyorgarligiga e'tibor berish lozim.

Maxsus atamalarni to'g'ri qo'llay bilish katta ahamiyatga ega. Masalan, son va raqam tushunchalarini aralashtirib yubormaslik kerak. (Qaysi son katta, qaysinisi kichik deb so'raladi, qaysi raqam katta deyish mumkin emas). Mashg'ulotda hamma bolalarning faol ishtirok etishlariga erishish maqsadida har bir bolaning oldida tarqatma materiallar bo'lishi tavsiya etiladi. Agar o'rtog'ining javobi to'g'ri bo'lsa qizil kartochka, o'rtog'ining javobi uni qoniqtirmasa, ko'k kartochka ko'tarilishi lozim. Bunda hamma bolalar o'rtoqlarining javoblarini diqqat bilan eshitishga harakat qiladilar, intizom buzilmaydi, shu bilan birga, bolalarning test sinovlariga tayyorgarliklari ham hisobga olinadi.

Xulosa qilib aytganda, MTT pedagogik jarayonida didaktik o'yinning tutgan o'rni juda katta bo'lib, ularni shu orqali fanga qiziqтира borish, tayyorlov jarayonlarida matematikaga oid tushunchalarni qiziqib o'rganishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Didaktik o'yin va ko'rgazmali qurollar bolaning ruhiyatiga ta'sir ko'rsatadi. Bola rang-baranglikni yoqtiradi va shu orqali bola o'rgatilayotgan ma'lumotlarni o'zi xohlab qiziqib o'rgana boshlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlisga murojaatnomasi.
2. “Maktabgacha pedagogika” F.Qodirova, Sh.Toshpo‘latova, N.Kayumova, M.A’zamova.-Toshkent:, Tafakkur nashriyoti, 2019.-28-35b
3. M. Jumayev "Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi va nazariyasi" T.2007-yil.
4. Raxmonqulova "Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish", T. 2010-yil.
5. Usmonxo‘jayev T.S. va bosh. Maktabgacha yoshdagilar sog‘lom turmush tarzi jismoniy madaniyatida, gimnastika va massaj (o‘quv qo‘llanma). “Farg‘ona” nashriyoti. 2011 y – 137 b.
- 6.Usmonxujayev T.S., Meliyev X.A. Bolalarning asosiy harakat faoliyatiga oid mashqlar va ularni o‘rgatish ulubiyoti. Tosh. O‘z.MKB. 2011 y - 52 b. 1 – qism.
7. Menjheritskaya D.V. O‘qituvchiga bolalar o‘yini haqida - M., 1982 yil.
8. Sorokina A.I. Bolalar bog‘chasida didaktik o‘yinlar - M., 1982 yil.
9. Birlashtiruvchi A. "O‘ynaymiz", M., Ma‘rifat, 1991 yil.
10. Smolentseva A.A. "Matematik tarkibga ega bo‘lgan fan-didaktik o‘yinlar", Moskva, ma‘rifat, 1987 yil.
11. Shvaiko G.S. "Nutqni rivojlantirish uchun o‘yinlar va o‘yin mashqlari", M., ma‘rifat, 1988 yil.